

YOSHLARDA MILLIY MANFAAT TUSHUNCHASINI SHAKLLANTIRISHNING AYRIM MASALALARI

Zoxidova Gulchexra Ergashboy Qizi

Andijon viloyati Andijon tuman "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazi
5-hudud 2-uchastka kompleks ijtimoiy xizmat ko'rsatuvchi xodim

ANNOTATSIYA

Maqola haqida ma'lumot
Qabul qilingan: 13.04.2024
Qayta qabul : 23.04.2024
Saytda mavjud : 1.05.2024

Muallif (lar)

G.E.Zoxidova

Muallif bilan aloqa

<https://orcid.org/0009-0004-3493-6680>

gulchexrazoxidova96@mail.com

© Muallif. G.E.Zoxidova

UNIVERSAL xalqaro ilmiy jurnal

Ochiq ma'lumotlar:

<https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal>

Maxfiylik bayonoti

Materialni istalgan vosita yoki formatda nusxalash va qayta tarqatish hamda maqoladan to'g'ri iqtibos keltirish va litsenziyasini ko'rsatish sharti bilan istalgan maqsadda foydalanish mumkin.

Tabiiyki, bu vaziyatning o'zi o'zaro ijtimoiy-siyosiy munosabatga kirishishga majbur bo'lganlar o'rtasida tushunmovchiliklar, hatto besamar qarama-qarshiliklarga sababchi bo'ladi. Xullas, hozircha shunday – zikr etilayotgan muammo doirasida insoniyat, jahon hamjamiyati birorta bir «keskin burilish» sari borgan emas. Biroq bu – muammoning bir jihati. Shunga qaramasdan, sohaga oid dunyodagi ko'plab mamlakatlarda chop etilgan nashrlar «milliy manfaatlar» tushunchasi xususida bir muncha erkin fikr yuritish imkonini yaratadi.

KALIT SO`ZLAR

Milliy manfaatlar, jamiyat manfaatlari, individ, millat, demokratik, etnik, ijtimoiy, stixiyali, sotsium, mintaqaviy jarayonlar, madaniy-axloqiy.

KIRISH.

Ijtimoiy tajriba, sotsiumlararo, davlatlararo munosabatlar tahlili, qolaversa ijtimoiy-gumanitar soha vakillarining fikr va mulohazalaridan kelib chiqadigan bo'lsak, inson va turli darajadagi ijtimoiy uyushmalar hayot faoliyati va barqarorligi ustuvor darajada milliy manfaatlarni ta'minlashga borib taqalishiga yana bir bor amin bo'lamiz. Biroq uning ma'no-mazmuniga doir ko'plab fikrlar, aniqlashlar mavjudki, bu bir tomondan, muammoning ijtimoiy-siyosiy ahamiyati nechog'lik muhimligidan guvohlik bersa, ikkinchi tomondan – uning ijtimoiy reallik, konkret hodisa sifatida ko'p qirrali, murakkab ekanligi sabablidir. Bundan tashqari, milliy manfaatlarni qator ob'yektiv hamda sub'yektiv sabablarga ko'ra, turli ijtimoiy-siyosiy umumlashmalar, har bir sub'yekt o'ziga xos va mos talqin qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI.

Tabiiyki, bu vaziyatning o'zi o'zaro ijtimoiy-siyosiy munosabatga kirishishga majbur bo'lganlar o'rtasida tushunmovchiliklar, hatto besamar qarama-

qarshiliklarga sababchi bo'ladi. Xullas, hozircha shunday – zikr etilayotgan muammo doirasida insoniyat, jahon hamjamiyati birorta bir «keskin burilish» sari borgan emas. Biroq bu – muammoning bir jihati. Shunga qaramasdan, sohaga oid dunyodagi ko'plab mamlakatlarda chop etilgan nashrlar «milliy manfaatlar» tushunchasi xususida bir muncha erkin fikr yuritish imkonini yaratadi. Jumladan, Ozarbayjonlik olim Ali Hasanov ta'kidlashicha, «milliy manfaat – umuminsoniy manfaatlar tizimining (milliy, diniy, ijtimoiy, sinfiy va boshqa turdagi manfaatlar) tarkibiy qismi sifatida millat-davlat tomonidan anglab olingan, tashqi dunyoning mavjud talablariga muvofiq sobitqadamlik bilan amalga oshiriladigan maqsadlardan iboratdir. Milliy manfaatlar davlat manfaatlari bilan aynan va barcha jihatdan o'xshashdir». Bizningcha, bunday paytda bir-biriga yaqin, o'zaro bog'liq, ammo ikki xil ijtimoiy omil – bir tomondan «manfaatlar» va ikkinchi tomondan «milliy manfaatlar»ga oid

tushunchalar mohiyatini idrok etish muhim. «Manfaatlar» tushunchasiga keladigan bo'lsak, u anchayin keng qamrovliligi bois, uni qandaydir bir maxrajga tushirish murakkab bo'lib, har bir individ, fuqaro intilishlari hamda maqsadidan to sotsium, jamiyat manfaatlarigacha bo'lgan ulkan miqyosni qamrab oladi. Professor B.Iminov ta'kidlaganidek: «Manfaatlar ijtimoiyot in'ikosi sifatida qudratli kuch bo'lib, ularni anglamaslik, ular bilan hisoblashmaslik o'nglab bo'lmaydigan xatoliklarni tug'diradi.

METODOLOGIYA.

Manfaatlar o'rganilib, tartibga solinib boshqarilishining muammoviy dolzarbligi shu o'rinda yanada yaqqol seziladi». Agar, «milliy manfaatlar» kategoriyasini suveren davlatga nisbatan oladigan bo'lsak, uning sotsium, ya'ni ko'p qirrali jamiyat manfaatlarining bir bo'lagi, zarur bo'lsa uni ifodalovchi asosiy ko'rinishi deyish mumkin. Zero Konstitutsiyamizning 2 moddasida «Davlat xalq irodasini ifoda etib uning manfaatlariga xizmat qiladi», deb

ta'kidlangan. Sotsium va jamiyatning har bir a'zosi manfaatlarining voqelikka aylanishi uchun ustuvor darajada fuqarolarning aksariyat qismi tomonidan o'z davlati milliy manfaatlarini chuqur anglab yetilishiga bog'liq. Shuning barobarida milliy manfaatlar ijtimoiy voqelik sifatida millat tomonidan tegishli darajada anglanishi natijasida uning ta'sirchan ma'naviy omilga aylanishi tabiiy. Negaki insoniyat rivojining bugungi bosqichida, millatning aynan shu ma'naviy qudrati taraqqiyotning ustuvor omiliga aylanmoqda. Biroq bu jamiyat moddiy salohiyatini inkor etmasligini, jamiyat va tafakkurdagi chuqur o'zgarishlar bois bugungi kunga kelib, ma'naviy qudrat alohida nufuz kasb etilishi bilan bog'liq jihat ko'proq milliy manfaatlar kontekstida yaqqolroq ko'rinishini anglatadi. «O'zbekistonda milliy manfaatlarni himoya qilishning milliy modelining demokratik-gumanistik mohiyati, kishilarning kundalik hayotiy muammolarini hal qilish, ularning aqlu idrokini, bilimini, amaliyotini aniq maqsadlarga, vazifalarga

yo'naltirilgan manfaatlar motivlarini konkretlashtiradi. Zero, ijtimoiy taraqqiyot modellari bilan manfaat fenomeni o'rtasidagi dialektik bog'liqlik – jamiyatda qaror topgan adolat, tenglik, erkinlik kabi demokratik-gumanistik qadriyatlarda aks etadi va manfaatlarni reglamentlashtiruvchi huquqiy-qonuniy me'yorlarga, ma'na-viy-axloqiy normalarga asoslanadi».

MUHOKAMA.

Jamiyat manfaati shaxsiy va etnik manfaatlar doirasidan chiqib, ushbu jamiyatda yashovchi e'tiqodidan qat'i nazar barcha millat va elatlar manfaatlarini ifodalaydi. Jamiyat va sotsium tushunchalari ba'zan bir tushunchani ifodalovchi so'z sifatida talqin qilish holatlari ham ko'zga tashlanadi. Ular orasida umumiylik bo'lsada, sotsium jamiyatdan madaniy-axloqiy qirralarni ko'proq o'ziga singdirganligi bilan ajralib turadi. «...sotsiumda jamiyatning o'zga bo'laklaridan farqli ravishda ijtimoiy munosabatlar barqaror mohiyat kasb etib, oldi-berdi, aloqa, muoshirat – madaniy asoslarga qurilgan bo'ladi». Shu bois, bugungi madaniylashgan jamiyatlar

sharoitida biz tadqiqotda sotsium atamasini qo'llashni lozim deb o'yladik. Bunda «sotsium manfaatlari» ko'lami, parametrlari xususida so'z yuritar ekanmiz, uning «milliy manfaatlar tizimiga» munosabati, aniqrog'i, milliy manfaatlarni «ajratib olish», «artikulyatsiyalash», «g'alvirdan o'tkazish» muammosiga duch kelishimiz tayin. Bu yerda har doimgidek, bir tomondan – sotsiumga jamiyatga xos bo'lgan intilishlar, mo'ljallar hamda ustuvorliklarning va boshqa tomondan esa, davlat manfaatlarining, aytish joiz bo'lsa, jamiyat va davlatning burch hamda vazifalarining bir-biriga aynan emasligi bilan bog'liq ob'yektiv holatni e'tiborga olishimiz lozim.

XULOSA.

Jamiyat va sotsium hamda davlat garchi yaxlit bir tizimning biri ijtimoiy va ikkinchisi esa siyosiy qismlari hisoblansa-da, substansional va funksional nuqtai nazardan alohida unsurlardir. Jamiyat doirasida munosabatlar va faoliyat ixtiyoriy

xususiyatga ega bo'lsa, davlat darajasida ular ma'muriy-huquqiy yo'nalish kasb etadi. Agar, milliy manfaatlarga ushbu qoidadan chiqib yondashilsa, u holatda jamiyat taraqqiyotiga bevosita daxldor bo'lib, millat va davlat orasidagi maqsad va amaliy faoliyatdagi uyg'unlik va mushtarakliklikni ta'minlashga yo'naltirilgan maqsadli faoliyatdir. Shuningdek, milliy manfaatlar muayyan davlatning mintaqaviy jarayonlarda o'z ijtimoiy, siyosiy va huquqiy ehtiyoj, istak va qiziqishlarini himoya qilishda ham namoyon bo'ladi. Xullas, sotsium manfaatlari birmuncha (geterogen), tartibga tushirish mushkul bo'lgan ijtimoiy

uyushmalar intilishlari tizimi bo'lsa, «milliy manfaatlar» esa aniq tizim, strategiyasiga ega bo'ladi va shu maqomda jamiyat va davlat barhayotligini ta'minlaydi. Shuningdek, reallik tarzida sotsium, jamiyat va xalq manfaatlarini tuzilmaga keltirish ancha murakkab bo'lsa, «milliy manfaatlar» siyosiy hokimiyat timsolida o'z himoyachisi, mas'uliga ega. Va shu funksiyasi uni jamiyat va davlat barqarorligi hamda xavfsizligining fundamental konstruktiga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanov A. Geosiyosat. – Toshkent: Tamaddun, 2016. – B. 251.
2. Iminov B.K. Manfaatlar – siyosat va mafkura manbai. – Toshkent: Minhoj, 2002. – B. 14.
3. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2018. – B. 4.
4. Qabulov Q.P. Milliy manfaatlarni uyg'unlashtirishda tolerantlik. Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiya avtoreferati. – Samarqand: 2018.–B 13.
5. Nazarov N. Markaziy Osiyoda millatlararo munosabatlar. – Toshkent: Global Books, 2018. – B. 21.
6. Sirojov O. Markaziy Osiyoda hamkorlik jarayonlari (monografiya). – Toshkent: O'zbekiston, 2016
7. Alimov G. Sentralnaya Aziya: obhnost interesov. – Toshkent: Sharq, 2005; Jo'rayev T. Milliy manfaatlar va milliy xavfsizlik (o'quv qo'llanma). – Toshkent: Akademiya 2010 va boshqa ilmiy tadqiqotlarda o'z ifodasini topgan.